

Л. А. Пилипюк

м. Луцьк

КАТЕГОРІЇ ДИСКУРСУ У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ ТЕКСТУ

The conception of discourse is one of the basic concepts of modern pragmatic linguistics and linguistics of text. The consideration of problem of discourse needs of well-founded investigation of phenomenon "discourse" as sociolinguistic phenomena. The aim of article is to find out the essence of main categorical elements of conception of discourse.

Понятие дискурс – одно из основных понятий современной прагматической лингвистики и лингвистики текста. Рассмотрение проблемы вариативности дискурса требует основательного исследования феномена "дискурс" как социолингвального явления. Цель статьи - выяснить сущность основных категориальных элементов понятия дискурс.

Поняття дискурсу є одним із основних понять сучасної прагматичної лінгвістики та лінгвістики тексту. Розгляд проблеми варіативності дискурсу потребує ґрунтовного дослідження феномену "дискурс" як соціолінгвального явища. Метою статті є з'ясування суті основних категоріальних елементів поняття дискурсу.

Поняття дискурсу є одним із основних понять сучасної прагматичної лінгвістики та лінгвістики тексту. Сучасні уявлення про дискурс віддзеркалюють увесь хід лінгвістичної науки. У першій половині ХХ століття мовознавство протягом досить тривалого періоду було зосереджене на вивченні однієї з двох діалектично зв'язаних сторін мови – мовній системі, але, починаючи з другої половини 60-х років, центр уваги лінгвістів переноситься на іншу сторону цієї діалектичної єдності – мовленнєву діяльність та її продукт – дискурс.

В останні роки у царині гуманітарних наук спостерігається перехід від систематизації, класифікації та комунікативного впорядкування плинної інформації до високого рівня узагальнення матеріалу, який надається дослідникові самим життям – нерегулярним та розмаїтим. Аналогічні процеси відбуваються й у розвитку лінгвістики, котра, досягнувши високого рівня наукової абстракції у вивченні мови, різко розширила коло своїх досліджень, залучивши до нього всі аспекти мовленнєвої діяльності та мовленнєвої взаємодії. В образі дискурсу мова повернулася до лінгвіста своєю надзвичайно складною динамічною стороною, що вимагає пошуку нових підходів і методів, відмінних від традиційних. Також недостатньо досліджено категорії дискурсу як елементи сучасного комунікативного середовища. І це – у час, коли все інтенсивніше розвиваються інформаційні технології й дедалі більшого значення набувають дослідження тексту у лінгвістиці. Цим, очевидно, й пояснюється посилене зростання уваги науковців до категорії дискурсу. Питання теоретичного моделювання дискурсу у тексті – виявлення механізму його породження й

функціонування. Одним із очікуваних результатів таких досліджень є створення теоретичного підґрунтя для вирішення цілої низки проблем, розв'язання яких великою мірою залежить від того, наскільки адекватно ці проблеми будуть інтерпретовані.

Зміна підходу, зміна обсягу та якості аналізованого матеріалу диктує радикальну зміну наукової парадигми. Стимулом до такого зсуву наукового інтересу стало формування соціального інтересу до знань закономірностей людського спілкування. Багатство змісту та форми існування дискурсу як соціолінгвістичного явища сучасного комунікативного середовища зумовило розмаїття його інтерпретацій. Проблема дискурсу - провідний напрям світової лінгвістики. Різні аспекти зазначеної проблеми висвітлюються у працях таких відомих лінгвістів, як Н.Арутюнова, Ш.Баллі, М.Бахтіна, В.Петрова, Ш.Сафарова та ін.

Розгляд проблеми варіативності дискурсу потребує ґрунтовного дослідження феномену “дискурс” як соціолінгвального явища. Метою статті є з'ясування суті, природи, основних категоріальних елементів поняття дискурсу. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань: на основі аналізу наукової літератури з дослідженої проблеми означити поняття дискурс; з'ясувати природу дискурсу як явища сучасного комунікативного середовища; виділити основні категорії дискурсу у тексті; описати категорії, підходи і організації дискурсу; обґрунтувати значення та співвідношення понять “текст” і “дискурс”; висвітлити властивості дискурсу; проаналізувати категорії дискурсу в її лінгвістичному вираженні. Цим і пояснюється актуальність обраної нами теми.

Для аналізу категорій дискурсу застосовано такі методи дослідження: теоретичний; структурний; системно-хронологічний; контент-аналіз; проблемно-тематичний; жанрово-стилістичний; описовий. Джерельною базою дослідження є концепції, підходи й теоретичні трактування дискурсу у вітчизняній та зарубіжній науці – філософії, соціології, логіці, теорії комунікації, лінгвістиці текстів, текстознавстві.

Перші дослідження внутрішньої організації дискурсу датуються на межі 50-х років ХХ століття, коли з'явились роботи, які повністю присвячені конструкціям, що складаються більше ніж з одного речення. У вітчизняній лінгвістиці досліджувались головним чином логіко-граматичні зв'язки між пов'язаними за змістом висловлюваннями, які утворюють в мовленні понадфразову єдність [25, с.109]. Термін “складне синтаксичне ціле” використовувався Л.В.Щербою вже у 20-ті роки по відношенню до єдиного комплексного висловлювання, що поєднує в собі різноманітні види синтаксичного зв'язку компонентів (сурядність, підрядність, відокремлення, вставні конструкції і т.д.) [26, с.97].

В зарубіжній лінгвістиці синтаксичні регулярності в організації дискурсу були відкриті на початку 50-х років З.Херрісом, який встановив факт повторюваності морфем і синтаксичних конструкцій в суміжних висловлюваннях, а також змістовну еквівалентність різноманітних висловлювань, що попадають в ідентичне оточення [33, с. 15]. До початку 70-х

років помітно зріс об'єм робіт, що вивчають ті процеси, які мають місце в семантичній взаємодії мовних одиниць за межами монопредикатного висловлювання. До цього часу сформувалась наукова течія під назвою “лінгвістика тексту”, яка об'єднала в собі як лінгвістичні дослідження, так і суміжні підходи до вивчення тексту зв'язної мови – теоретичні (літературознавство, функціональна стилістика) і ті, що мають прикладний напрям (інформатика, теорія комунікації, автоматизований переклад, викладання мов, стилістична обробка текстів) [6, с. 352].

У сучасному мовознавстві текст трактують як максимальну одиницю мовленнєвої діяльності, засіб соціальної взаємодії, який змінює картину світу адресата: “Соціальна взаємодія значною мірою здійснюється через тексти, які породжуються і сприймаються особистістю. Логіка розвитку науки кінця другого тисячоліття зумовила активізацію досліджень максимальної одиниці мовленнєвої діяльності – тексту, вивчення стратегії планування дискурсу і керування ним у широкому соціальному контексті, розуміння тексту як аргументу, за допомогою якого змінюється картина світу у свідомості реципієнта” [23, с.17]. Щоб текст мав вплив, доповнював чи змінював уявлення про об'єкти, зображені автором, адресат повинен його зрозуміти, усвідомити смисл. Основною текстовою категорією вважається цілісність, яка передбачає єдність задуму, семантичної програми, з якої розвивається дискурс. Текст вважається цілісним, якщо він характеризується смисловою єдністю. Саме цілісністю тексту забезпечується його розуміння та інтерпретація: “Подібно до досвіду, який акумулюється в людини поступово і сліди якого відкладаються в пам'яті в цілісність, інтерпретація навколишньої дійсності і текстів як відбитків такої дійсності чутлива до послідовності, ґрунтується на цілісності й зв'язності. Ці текстові параметри є умовою оптимального розуміння будь-якого тексту” [12, с.8].

Розуміння тексту – це згортання словесного твору до висхідної мовленнєвої схеми. Під час творення тексту вона утворюється у внутрішньому мовленні, передує вербальному вираженню і передає глибинну смислову структуру тексту. Необхідною умовою повноцінного смислового сприйняття тексту є адекватна референція – співвіднесення висловлювань із реальними родієвими ситуаціями [7, с.80-81].

Оскільки текст опинився в полі зору різних дисциплін, в науці, об'єктом якого традиційно вважають мову, виникла необхідність більш чітко зрозуміти новий предмет, що заявив про себе. Було представлено розширення меж лінгвістичних досліджень за межі речення – на рівень дискурсу [27, с.129]. Висловлювалась також ідея про створення граматики дискурсу як нового розділу мовознавства [14, с.21]. Лінгвістичний статус дискурсу певний час викликав сумнів. Так, Р. Годель писав у 1966 році, що “дискурс – досить небезпечне слово для використання в лінгвістичних визначеннях, так як воно має на увазі і мислення, і мова” [21, с.61]. В той же час Е.Бенвеніст, оперуючи поняттям дискурсу, протиставив його як процес системі: “разом із реченням ми залишаємо область мови як системи знаків і вступаємо в інший світ, світ мови як знаряддя спілкування, вираженням якого є дискурс” [27, с.130]. Також було проведено

відмінність між процесом реалізації мовної системи – дискурсом, і результатом цього процесу – текстом.

Але термін текст не втрачає своїх позицій і виявляється більш широким у сфері свого застосування, ніж термін дискурс. Текстом є і цілий роман, і збірник сентенцій, до того ж, згідно думки Е.Бюісанса, роман представляє собою один дискурс із підрозділами на багаточисленні єдності, а збірник сентенцій містить в собі стільки ж дискурсів, скільки сентенцій [28, с.90]. Представники “лінгвістики тексту” досить справедливо наполягають на застосуванні терміну текст тільки стосовно письмових документів. Одне з найбільш повних визначень тексту у руслі тестолінгвістики належить І. Р. Гальперіну: “Текст – це твір мовотворчого процесу, що володіє завершеністю, об’єктований у вигляді письмового документа, літературно опрацьований у відповідності із типом цього документа, твір, що складається із назви (заголовка) і низки особливих одиниць (понадфразових єдностей), що об’єднані різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв’язку і має визначену ціленаправленість і прагматичну настанову” [4, с.18]. Всупереч усному мовленню “для тексту характерне графічне втілення” [23, с.12].

Очевидно, що поняття тексту придатне не тільки до зв’язної послідовності речень, але і до будь-якого письмового документа, у тому числі і з елементами графіки, який, на відміну від дискурсу будується як за законами мови, так і за іншими схемами, відповідно практичним потребам людини. Текст може мати вигляд анкети, списку, реклами, переліку інструкцій, словника, довідника і т.д., нарешті, текст може містити матеріал не тільки однієї, але і різних мов. Для лінгвіста текст представляє собою, в першу чергу, фіксований у письмовій формі мовний матеріал [26, с.26], використовуючи який, можливо встановити ті або інші закономірності у розгортанні дискурсивного процесу, в будові мовної системи, а також виявити різноманітні властивості мовних одиниць. В залежності від теоретичної установки текст може розглядатися як послідовність одиниць будь-якого рівня – слів і словосполучень, морфем і фонем. Не кожен текст містить в собу дискурс. Поняття текст правомірно використовувати як для позначення будь-якого лінгвістичного матеріалу в його письмовій формі, так і в якості синоніма для дискурсу, якщо даний текст є його письмовим представленням, враховуючи широке використання терміну текст в лінгвістичних роботах саме в останньому значенні.

У 80-ті роки поняття дискурсу у західноєвропейській лінгвістиці стало цілком традиційним, до того ж і досвід класичної структурної лінгвістики говорить про неможливість одержання адекватних результатів структурно-семантичних досліджень без звертання до дискурсу [34, с.221]. Перед наукою відкрилась можливість узагальнити дані про мову, досліджуючи її реалізацію. “Необхідно накінець визнати, що в дійсності є лише єдине поле дослідження, яке в теперішній час безжально розподілено між семантиками і філологами, соціо- і етнолінгвістами, спеціалістами по філософії мови і психологами” [22, с.368]. Мова отримала вигляд цілковито нового, надзвичайно складного об’єкта. Багатоаспектність дискурсу обумовлено множинністю його

визначень і порівняно швидкою еволюцією в концепціях одного і того ж наукового напрямку.

В концептуальних представленнях тексту зв'язної мови серед багатьох понять виділяються такі як, цільність і зв'язність тексту [16, с.60-70], розривність тексту [11], смислова повнота [17, с.96], інтеграція і завершеність [4], суцільнооформленість [13, с.13-21] і т.д. Всі ці поняття, так чи інакше, пов'язані один з одним, узагальнюються в категоріях безперервності/ дискретності [5, с. 57] і повноти / неповноти дискурсу. Безперервність дискурсу – поняття відносне. Формально кажучи, будь-який дискурс дискретний, так як він складається із виразів, що виробляються окремими порціями, квантами в ході мовної діяльності. Про континуальність тут можна говорити лише умовно, враховуючи, наприклад, послідовність тих чи інших параметрів у розгортанні дискурсу, визначеність регулярності у їхньому чергуванні. Говорячи про зв'язність тексту, звичайно мають на увазі цю послідовність, як узгодження між частинами цілого у формальному (морфо-синтаксичному) і семантичному планах.

Подальші дослідження у цьому напрямку показали, що такі закономірності дійсно існують. Про них свідчить характер дії засобів семантичного повтору, тобто таких, що повторюються (часто у різному формальному вираженні) смислових елементів в дискурсі (повторення слова, синонімія, гіперонімія, метонімія).

Різні засоби семантичного повтору володіють різноманітною силою і дальністю дії і служать не тільки як сигнали з'єднання, але і як сигнали смислового роз'єднання висловлювань, тобто, супроводжують поділ дискурсу на ієрархічно впорядковані єдності. Семантичний повтор сприяє логічній зв'язності тексту, але також може спостерігатися і у фразах, які логічно не пов'язані між собою.

Ідея про логічно-комунікативну зв'язність тексту знайшла своє достатньо важливе узагальнення в плані так званого актуального членування висловлювання на “тему” і “рему”. У тексті спостерігаються тематичні і рематичні компоненти кожного речення, далі – характер зв'язку між ними, що створює тематичну прогресію; елементами останньої є три види найпростіших ланцюжків: тематична (тема-тема), рематична (рема-рема) і змішана (тема-рема). Комбінації таких ланцюжків утворюють різні конфігурації тематичної прогресії, у тому числі паралельний і послідовний зв'язок висловлювань, яка організує речення у більш значні одиниці: абзаци, розділи, цілий текст [29]. Спроба встановити “вертикальну” ієрархію в актуальному членуванні тексту робилась, зокрема, Л.А.Черняховською, яка використала для цілого тексту терміни гіпертема і гіперрема, визначаючи тим самим стосунки між ними як стосунки типу логічного виводу або прямування. Серед різноманітних інтерпретацій актуального членування виділяються: а) логічно-семантична інтерпретація, яка вказує на зв'язок між початковою семантичною основою (темою) і ціллю висловлювання, або його актуальним предикатом (ремою), який інтонаційно виділяється тим, хто говорить; б) комунікативна інтерпретація, яка вказує на зв'язок, яку той, хто говорить встановлює між “даним” (відомим) і “новим” для того, хто слухає [15].

Різноманітні логічно-семантичні стосунки між висловлюваннями природної мови залишаються мало дослідженими у застосуванні до конкретних дискурсів. Семантичні і логічні метамови мають органічну сферу застосування по відношенню до матеріалу природної мови, що відзначається деякими авторами [32, с.9]. Закони логічних роздумів не охоплюють всіх законів побудови звичайної мови і досліднику не залишається нічого іншого, як віднести останні до таємної “глибинної” структури.

Із категорією зв'язності тексту звичайно зіставляється категорія цільності. Ступінь цільності тексту залежить від того, наскільки зміст кожного із компонентів залежить від змісту інших. Чим менша глибина цієї взаємодії, тим більший ступінь дрібності тексту. До граничного випадку дрібності можна віднести такі тексти, в яких при зберіганні зв'язності за рахунок зчеплення суміжних висловлювань не існує загального семантичного стержня, наприклад, ланцюжкові або мозаїчні тексти. Зауважимо, що поділ дискурсу має визначений психологічний фундамент. Дослідження показують, що дискурс сегментується на підструктури, об'єм яких в одиницях сприйняття, як правило, не перевищує об'єму оперативної пам'яті людини. Практично будь-який дискурс членується на відносно автономні комплексні компоненти, що належать до більш об'ємного смислового цілого [2, с.10].

Цілісний текст може далі розглядатися в плані його структурної повноти/неповноти. Говорячи про структурність дискурсу, маємо на увазі його єдність, ієрархічну впорядкованість всіх підструктур. На рівні структури можливий також облік ступеня щільності (компактності) і розчленованості цілого: один і той самий смисл може бути виражений і мінімумом засобів – компактно, стисло, і розчленування, яке дозволяє порівнювати мовні конструкції за ступенем їхньої змістовної ємності. Із двох синонімічних конструкцій, зрозуміло, більш ємною буде та, яка передає приблизно однаковий зміст при меншому об'ємі в плані вираження. Структурна неповнота не впливає на цілісність дискурсу: зрізана структура передбачає адекватну реконструкцію своїх текстових лакун, наприклад, художнього тексту.

У вітчизняних роботах періоду “лінгвістики тексту” увага приділяється не тільки ситуативно-денотативному аспекту змісту. Але і багатьом моментам, що пов'язані із мовною діяльністю, серед яких інтелектуально-логічні, емоціонально-оцінювальні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні моменти. При цьому, як правило, підкреслюється комунікативність тексту.

Текст як продукт мовної діяльності створює єдиний комунікативно орієнтований блок, всередині якого можуть бути виявлені відносно закінчені по змісту частини, які в стилістичних роботах прирівнюються до абзаців. “Будучи складовою частиною стилістики мови, стилістика тексту розглядає складні (що об'єднують декілька абзаців) словесно-стилістичні структури, що використовуються в процесі комунікації для вираження певного змісту”[19, с.34].

В психолінгвістичних роботах, що відображають найбільш виражений комунікативний підхід, задача полягає в описі не одиниць надфразового рівня в тексті, а самої текстової діяльності в суспільній практиці. “Обслуговуючи інші

види людської діяльності, тобто, сприяючи реалізації цілей якби вищих по відношенню до неї (виступаючи у цьому смислі як основа для спілкування усвідомлень), текстова діяльність все більше кристалізується у самостійний вид діяльності із внутрішніми, що реалізуються в рамках спілкування цілями комунікативно-пізнавальної і емоціональної властивості. При такому підході текст вже не може розглядатися як одиниця на одному рівні з такими категоріями, як речення і/або надфразова єдність. Текст (повідомлення) розглядається тут як одиниця спілкування, ієрархічно співвідносна із категоріями висловлювання і семантико-сміслового (комунікативного) блока, або предикації”.

Якщо послідовно дотримуватися розуміння тексту як спілкування, то в силу того, що ціле повідомлення належить завжди одному комуніканту (відправнику), діалогічне повідомлення автоматично опиняється за рамками дослідження; тобто, діалог складається із текстів (одиниць спілкування, реплік), але зрозуміло текстом не являється. Така установка реалізована в роботі Н.Д.Бурвікової-Зарубіної [2, с.7], яка рахує текстом тільки “письмовий за формою мовний твір, що належить одному учаснику комунікації, закінчений і правильно оформлений”, відмовляючи таким чином у статусі тексту мовному твору, що належить двом або більше учасникам комунікації – діалогу.

Разом з тим, діалогічне мовне спілкування цілком допустимо представити як дискурс і тоді проблема дискурсивного статусу діалога, що викликає великі сумніви в лінгвістиці тексту, виявляється вирішеною.

Проте Т.А.ван Дейк, наприклад, не наважується приписати діалогу статус дискурсу, сумніваючись у можливості визначити типовий глибинний конструкт для будь-якого діалогу: “неможливий розгляд дискурсу-діалогу, тобто послідовності висловлювань, породженої різними промовцями, хоча можна припустити, що така послідовність також може мати текстуальну структуру, яка подібна до структури дискурсу (монологу)”[30, с.3].

Ван Дейк намагається створити сувору теоретичну основу для подолання односторонності як денотатно-референтного, так і комунікативно-прагматичного підходів, пропонуючи використовувати конструкт, що називається макроструктурою дискурсу. Макроструктура може бути семантичною, що узагальнює в собі основну тему тексту і представлена у вигляді ієрархії семантичних пропозицій і прагматичної спрямованості мови (макротвердження, макропрохання, макросудження і т.д.), і тим самим об’єднуючи дискурс як послідовність мовних актів в єдине ціле [30, с.246].

Як денотативно-референтний опис, так і прагматична модель мовного акту не дають адекватного представлення про власну структуру мовної дії, дискурсу, висвітлюючи факти зовнішні по відношенню до мови – предметну дійсність і соціальну взаємодію. І в цьому, і в іншому випадку власна форма висловлювання виявляється несуттєвою щодо абсолютизації висхідного тезису про довільність мовного знаку. Звідси підвищена увага до функції одиниці – денотативно-семантичної або регулятивно-прагматичної – у забутті тієї форми, яка виявляється носієм даної функції.

Можна припустити, що володіючи мовою, людина володіє одночасно і особливим – дискурсивним – способом формування своїх взаємовідносин із дійсністю. Ті принципи, які забезпечують таку здатність, і повинні стати об'єктом пильної уваги лінгвістів. Область їхнього найбільш чіткого прояву – це синтаксис дискурсу, що пов'язує мовну семантику (відображення дійсності) із мовною прагматикою (регуляцією стосунків людини із середовищем).

До другої половини ХХ ст. багато лінгвістів прийшли до думки щодо нерозривного зв'язку явищ синтаксису і семантики: семантика синтаксична, а синтаксис семантичний. Тому і опис структури тексту проводиться головним чином в семантико-синтаксичних категоріях, що відображає позитивну тенденцію порівняно із досконало ізольованим вивченням семантичного і формально-синтаксичного планів. Відоме висловлювання Е.Бенвеніста про те, що всі спроби дескриптивної лінгвістики позбутися значення не мало успіху. Але і інша крайність – відхід від форми, підміна її чисто семантичним описом настільки ж штучна і непродуктивна.

І.Р.Гальперін звертає увагу на те, яку значну роль у будь-якій комунікації грає форма. Він відрізняє, з однієї сторони, нейтральну форму інформативних текстів, яка зумовлена системою мови, а з іншої сторони – стилістично марковану, “супралінійну” форму художніх текстів. “Цю властивість форми, що по-особливому проявляється в її різновидах, можна визнати онтологічною, органічною”[4, с.30]. Саме форма організації дискурсу, а не що інше, дозволяє розпізнати не тільки фактуальну і концептуальну інформацію, але також і підтекстову. Остання представляє собою приховану інформацію, яку витягують із тексту завдяки здатності одиниць мови породжувати асоціативні і конотативні значення, а також завдяки здатності речень як одиниць тексту прирощувати зміст [4, с.28].

В спостереженнях І.Р.Гальперіна дуже точно схоплена здатність одиниць – слів і речень – породжувати зміст, перебуваючи у складі дискурсу. При цьому саме форма одиниць, що вступають у синтаксичну взаємодію, дозволяє нам встановити і характер цієї взаємодії, і той зміст, яким він результується. Можна стверджувати, що саме синтаксична форма є генератором семантики. Це справедливо і по відношенню до синтаксису речення, і по відношенню до надфразового синтаксису.

Цілком нормально, що при змістовному сприйнятті дискурсу реципієнт прагне розпізнати певну типову композицію. Такі, наприклад, двочасткова (відкрита) структура абзаца, що складається із ввідної експозиції і коментуючої частини, тричасткова (закрита) структура, що складається із експозиції (початку і “ключової фрази”), коментуючої частини і закінчення. В дискурсі початкове висловлювання перспективно пов'язане із наступним, будь-яке наступне висловлювання ретроспективно опирається на попереднє. При цьому роль синтаксису зовсім не зводиться тільки до узгодження висловлювань між собою – до створення семантичної зв'язності за рахунок різного роду повторів (займенникових, синонімічних, структурних, модально-часових). Повтори є моментами текстової надмірності і не є строго обов'язковими для створення зв'язного тексту. Головна особливість дискурсивного синтаксису – це

властивість породжувати нетривіальну семантику, унікальні значення, які або отримують разову фіксацію в дискурсивній формі, або залишаються у розпорядженні тих, що говорять на більш тривалий термін, якщо ця форма імпортується в систему і закріплюється в ній як носій значущості.

Значущість мовної одиниці будь-якого рівня невіддільна від її форми. Зміна форми завжди впливає на значущість. При цьому форму варто розуміти широко – і як власну форму одиниці, і як форму її сполучуваності з іншими одиницями, тобто “зовнішню” форму. А це вже вихід на контекст, на дискурсивні характеристики мовних одиниць.

Припускається, що дослідження синтаксичної організації дискурсу може пролити світло на питання семантичної модуляції компонентів дискурсу, а також на процеси моделювання змісту посередництвом дискурсивних структур.

Виходячи із вище сказаного, приходимо до наступних висновків. Варто відрізнити поняття дискурсу як процесу мовної діяльності від поняття тексту як її результату, зафіксованого у письмовій формі. Текст традиційно служить мовним матеріалом для лінгвіста. Дискурс як вища за рівнем одиниця мови володіє структурною специфікою, а також і етномовною специфікою. Моменти дискретності і безперервності в побудові дискурсу конкретизуються в поняттях структурної цілісності, повноти, зв'язності. Існуючі описи дискурсу в термінах лексико-синтаксичної і логічної зв'язності не дають повного уявлення про принципи формування дискурсивних структур.

Бібліографічні посилання

1. Борботько, В.Г. Общая теория дискурса (принципы формирования и смыслопорождения) : Автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.19 Текст. / Борботько Владимир Григорьевич. - Краснодар: изд-во КГУ, 1998. – 48 с.
2. Бурвикова (Зарубина), Н.В. Закономерности линейной структуры монологического текста : Автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.19 Текст. / Бурвикова Наталия Дмитриевна. – М., 1981. - 41с.
3. Воробьева, О.П. Текстовые категории и фактор адресата / О.П.Воробьева. - К.: Вища шк., 1993. – 200 с.
4. Гальперин, И.Р. Текст как объект лингвистического исследования Текст. / И.Р.Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 140 с.
5. Гаусенблас, К. О характеристике и классификации речевых произведений // Новое в зарубежной лингвистике. Вып.8. – М.: Прогресс, 1978. – С.57-58.
6. Гиндин, С.И. Советская лингвистика текста. Некоторые проблемы и результаты (1968-1975) // Известия АН СССР, серия ЛЯ, 1977. - №4. – С.348-361.
7. Горелов, И.Н. Основы психолингвистики / И.Н.Горелов, К.Ф.Седов. – М.: Изд-во «Лабиринт», 2001. – 304с.
8. Даль, В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. – М., 1882. – Т.4.
9. Демьянков, В. З. Текст и дискурс как термины и как слова обывденного языка // Язык. Личность. Текст: Сборник к 70-летию Т.М.Николаевой / Под ред. В.Н.Топорова. – М.: Языки славянских культур, 2005. – С.34-55.
10. Долинин, К.А. Стилистика французского языка / К.А.Долинин. - М.: Просвещение, 1987. – С.109-110.
11. Жинкин, Н.И. Речь как проводник информации Текст. / Н.И.Жинкин; предисл. Р.Г.Котова, А.И.Новикова. – М.: Наука, 1982. – 159с.

12. Засекіна, Л.В., Засекін, С.В. Вступ до психолінгвістики. – Острого: Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2002. – 168с.
13. Звегинцев, В.А. О цельноформленности единиц текста / В.А.Звегинцев // Известия АН СССР, серия ЛЯ. –1980. - Т.39. - №1. – С.13-21.
14. Колшанский, Г.В. Коммуникативная дискретность языка / Г.В.Колшанский // Лингвистика текста, сб. Науч. Трудов. Вып.103. – М.: МГПИИЯ, 1976. – С.15-22.
15. Леонтьев, А.А. Актуальное членение и способы его выражения в русском языке / А.А.Леонтьев // Теория языка, методы его исследования и преподавания. – Л.: Наука, 1981. – 291 с.
16. Леонтьев, А.А. Признаки связности и цельности текста / А.А.Леонтьев // Лингвистика текста, сб. науч. трудов. Вып.103. – М.: МГПИИЯ, 1975. – С.60-70.
17. Леонтьева, Н.Н. О смысловой неполноте текста / Н.Н.Леонтьева // Машинный перевод и прикладная лингвистика. Вып. 12. – М.: МГПИИЯ, 1969. – С.96-114.
18. Мороховский, А.Н. Стилистическая дифференциация современного английского языка // Мороховский А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. Стилистика английского языка. – К.: Вища школа, 1991. – С.238.
19. Одинцов, В.В. Стилистика текста [Текст]: научное издание / В.В.Одинцов. – М.: Наука, 1980. – 263 с.; 3-е изд. – М.: КомКнига / URSS, 2006.
20. Скребнев, Ю.М. Основы стилистики английского языка: учебник для вузов / Ю.М.Скребнев. - М.: Высш. шк., 1994. – С.15.
21. Слюсарева, Н.А. Проблемы функционального синтаксиса современного английского языка [Текст] / Н.А.Слюсарева. – М.: Наука, 1981. – 206 с.
22. Тодоров, Ц. Понятие литературы / Ц. Тодоров // Семиотика. – М.: Прогресс, 1983. – С.355-369.
23. Тураева, З.Я. Лингвистика текста на исходе второго тысячелетия / З.Я.Тураева // Вісник Київського лінгвістичного університету. Сер. Філологія. – 1999. – Т.2. - №2. – с.17.
24. Тураева, З.Я. Лингвистика текста: (Текст: структура и семантика) / З.Я.Тураева. – М.: Просвещение, 1986. – 127 с.
25. Фигуровский, И.А. Основные направления в исследованиях синтаксиса связного текста / И.А.Фигуровский // Лингвистика текста: Материалы научной конф. Ч.II. [М ГПИИЯ им.М.Тореза] – М., 1974. – С.108-115.
26. Щерба, Л.В. Языковая система и речевая деятельность Текст / Л.В.Щерба. – Л.: Наука, 1974. – 428с; 2-е изд. – М.: УРСС, 2004. – 427 с.
27. Benveniste, E. Problemes de linguistique generale [text imprime] / Emile Benveniste, Auteur. – Paris (France): Gallimard, 1966. – 356 p.
28. Buysens, E. La communication et l'articulation linguistique / Eric Buysens. – Bruxelles: Presses Univ. de France [Autre tirage: 1970]. – 175 p.
29. Danes, F. FSP and the Organization of the Text / Frantisek Dane // Papers on Functional Sentence Perspective. – Prague: Academic, 1970. – pp. 106-128.
30. Dijk, T.A. van. Studies in the pragmatics of discourse Text. / T.A.van Dijk. – The Hague: Mouton, 1981. – XII. - 331 p.
31. Dijk, T.A. van. Text and Context. Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse Text. / T.A.van Dijk. – New York: Longman, 1977. – 261 p.
32. Galmiche, M. Quantificateurs et reference. Contient: Quantificateurs, reference et theorie transformationnelle / Michel Galmiche // Langages, 1977. - № 48.– P.3-49.
33. Harris, Z.S. Analyse du discours / Z. Harris // Langage, 1969. - №13. – P. 8-45.
34. Mahmoudian, M. La linguistique / Morteza Mahmoudian. – Paris: Seghers, 1982. – 239 p.

Надійшла до редколегії 9.05.10